

1271 *de Rizmagna* (Kandler, Cdi, a. 1271), 1322 *de Riçemagna*, 1325 *de Riçmagna*, 1326 *in uilla Riçmagne* (TMA, Vicedominaria, vol. 1. f. 6, f. 16' in 38') pričajo, poleg germanskega antroponima *Rizmagn, za to.

To so moje pripombe k Slovenskim krajevnim imenom na -jane. Predvsem so bile mišljene kot skromen doprinos k razumevanju še malo raziskanih krajevnih imen, ki so največkrat edini vir za najstarejšo zgodovino posameznih naselij.

Samo Pahor

MAHNIČEVA IN BERNIKOVA ESTETIKA

Bogoslovni profesor dr. Anton Mahnič je razložil svoje estetske poglede v razgovorih, ki nosijo prijazen naslov Dvanajst večerov (Slovenec 1884). Takoj po izidu Dvanajstih večerov se je razvnela ogorčena polemika, ki pa ni mogla uspeti, ker nikakor ni hotela prestopiti dogmatičnih meja. Mahnič je bil na svoje prvo delce ponosen, v posebni knjžici ga je ponatisnil, skliceval se je nanj in na platnicah svoje revije Rimski katolik je vztrajno pozival slovenske liberalce, naj mu vendar že razložijo svoje estetske nazore. Filozofsko izobraženi posvetni inteligenti so bili tiste čase pri nas redki in zato je Mahnič precej časa čakal na enakovrednega nasprotnika. Šele čez deset let mu je z razpravo Nekaj o lepem (Vesna 1894) zadosti temeljito odgovoril triindvajsetletni študent filozofije Ivan Bernik. Obema, Mahniču in Berniku, je pomenila estetika trdno izhodišče za nadaljnje kritično udejstvovanje. Če hočemo pravično oceniti njun vpliv na književnost, moramo najprej poznati njuno estetiko.

Mahnič v estetiki ni utiral novih potov, ampak se je naslanjal na tradicionalne definicije lepote. Doživetje lepote je definiral po sv. Tomažu Akvinskem: »Lepota je, kar vgladano dopade.« Pri tem mu je izraz »vgladano« vse preveč čuten, zato razlaga, da je le prispodoba za izraz »spoznavno«; torej lepo ni tisto, kar ugaja očem, ampak razumu. Objektivno stran lepote pa določa po sv. Avguštinu. Predmeti so lepi, če je v njih »raznoličnost v enoti«. Hiša n. pr. je lepa, če je višina v sorazmerju z dolžino, če so vrata na svojem mestu, okna v ravni črti in primerno razvrščena, kratka, če so vsi deli razvrščeni v skladu z idejo hiše.

Bernik je izhajal iz sodobne nemške filozofije. Tudi on začenja svoja razmišljanja s problemom, kako bi objektivno sodili lepoto. Na osnovi Herbartove metode razmerij takole razglablja: Razglasje nastopi, kadar v predstavah prevladujejo neenaki deli; soglasje pa, kadar prevladujejo enaki deli. Prvo razmerje predstavljanja zavira, drugo pa pospešuje in nam zato ugaja. Tudi razglasje je upravičeno v umetnosti, ker razglasni členi poživijo mrtvo lepoto. Trajno razglasje ne ugaja. Do Herbartu pa je Bernik kritičen, ker je le-ta svojo estetiko vnašal v pedagogiko in mislil, da je tisto, kar daje soglasje vzgoji, religija. Bernik sodi, da je Herbart storil napako, ker je metodo razmerij razširil iz estetike tudi na druga področja. Če stopi monada — to metafizično zrcalo — v razmerje z drugimi monadami, ni to samo formalna sprememba, ampak že neki notranji dogodek.

Oba esteta torej zelo različno pojmujeta načelo skladnosti. Medtem ko vidi Mahnič lepoto v ujemanju konkretnosti z idejo, jo vidi Bernik v lahkotnosti pojmovanja sestavljenih predstav. Prvemu predstavlja višek umetnosti rojstvo Jezusovo — konkretiziranje najvišje ideje. Drugi pa postaja vznosen ob pogledu na kip Zeusa — na harmonično razvito človeško telo. Različna razlaga načela skladnosti je bila posledica različnih svetovnih nazorov. Mahnič je bil dogmatičen katolik, ideolog, ki bi rad podredil katoliški dogmi vse javno življenje; Bernik je bil materialist Büchnerjevega kova, izobraženec, ki prepušča »nebesa vrabcem in angelom«.

Mahnič je v svoji estetiki pustil odprta vrata za moraliziranje. Kot kritik je v sodobni slovenski književnosti opazal pomanjkanje vzorov, krščanstvu tujo filozofijo, nespoštovanje vere in poltenost. Posebna študija bi morala oceniti, kako je njegova kritika pogubno vplivala na razvoj slovenske poezije. Berniku se je zdel Mahnič podoben kmetu, ki mu je vsaka pobožna pesem »neskončno lepa, medtem ko izobraženec opaža v njej pomanjkanje vsake kompozicije in čisto prozaično izrečene misli«. V sodobni slovenski realistični književnosti je Bernik videl pravo razmerje med soglasjem in razglasjem, pač pa je zaradi prevladovanja razglasja odklanjal naturalizem, ki je ravno takrat prodiral k nam. Žal se je nadarjeni mladenič kritično le malo udeleževal, s samomorom si je namreč pretrgal nit življenja. Morda se v njegovi smrti skriva tragika človeka, ki je bil pred svojim časom. Dolej je bil slovenski književni zgodovini precej nezapažen, treba pa mu bo odmeriti mesto, ki mu pripada.

Franc Žagar